

Μνήμων

Τόμ. 12 (1989)

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ

doi: [10.12681/mnimon.431](https://doi.org/10.12681/mnimon.431)

Βιβλιογραφική αναφορά:

ΜΟΣΧΟΥ - ΤΣΙΩΜΗ Λ. (1989). ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ. *Μνήμων*, 12, 230-232. <https://doi.org/10.12681/mnimon.431>

ΤΟ ΕΘΝΙΚΟ ΑΡΧΕΙΟ ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΚΑΙ Η ΑΥΤΟΜΑΤΟΠΟΙΗΣΗ ΤΟΥ*

Ἡ πρόσφατη ἀπόφαση τοῦ Ὑπουργείου Πολιτισμοῦ πού ἀφορᾷ στήν «Ὁργάνωση Ἀρχείου Μνημείων καί Ἀρχαιολογικῶν Χώρων μέ τήν χρησιμοποίηση τῆς Πληροφορικῆς» (4 Μαΐου 1987) ἀνταποκρίνεται σ' ἓνα κοινὸ αἶτημα τοῦ ἐπιστημονικοῦ κόσμου, ὅπως καί στήν ἐπιτακτικὴ ἀνάγκη νὰ συγκεντρωθεῖ σὲ ἓνα Ἐθνικὸ Ἀρχεῖο ὁ μνημειακὸς πλοῦτος τῆς χώρας μας. Ἡ Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων τῆς Ἑλλάδας /ΥΠΠΟ¹ ἔχει ἤδη ἀρχίσει τὸν προγραμματισμὸ τοῦ ἔργου «Αὐτοματοποιημένο ἀρχεῖο μνημείων τῆς Ἑλλάδας». Ὁ σχεδιασμὸς τοῦ ἔργου, σὲ συστηματικὴ βάση, ἀποβλέπει στὴ δημιουργία ἀφενὸς ἐνὸς ὁλοκληρωμένου Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καὶ ἀφετέρου ἐνὸς μελλοντικοῦ Ἐθνικοῦ Κέντρου Τεκμηρίωσης γιὰ τὰ Μνημεῖα τῆς χώρας.

Οἱ στόχοι

Στόχος τοῦ προγράμματος εἶναι ἡ ὁργάνωση τοῦ Ἀρχείου Μνημείων σὲ ἐθνικὸ ἐπίπεδο, γεωγραφικά, καί σὲ ὅλο τὸ ἱστορικὸ φάσμα, χρονικά, μέσα ἀπὸ μιά συνολικὴ θεώρηση τοῦ ἐπιστημονικοῦ ἀντικειμένου, μέ δεδομένη τὴν ἐνότητα τοῦ χώρου, τῶν ἀκινήτων καὶ τῶν κινητῶν μνημείων. Γιὰ τὴν προσεχὴ πενταετία, τὸ ἔργο —λόγω τοῦ ὑψηλοῦ κόστους του— ἀφορᾷ ἀποκλειστικά στὰ *μὴ κινητὰ* μνημεῖα (ἀρχαιολογικὲς θέσεις, οἰκοδομικὰ σύνολα, μεμονωμένα ἀρχιτεκτονικὰ μνημεῖα). Πάντως, ἡ συγκρότηση τοῦ ἀρχείου τῶν *μὴ κινητῶν* μνημείων ἀποτελεῖ καὶ ἓνα πρῶτο ἔργο ὑποδομῆς γιὰ τὰ *κινητὰ* μνημεῖα (δηλαδὴ τίς ἐντὸς τῶν μουσείων καὶ συλλογῶν τῆς χώρας ἀρχαιοῦτες, καθὼς καὶ τὰ ἔργα τέχνης καὶ πολιτισμοῦ).

Παράλληλα, θὰ πρέπει νὰ ταξινομηθοῦν καὶ νὰ μελετηθοῦν τὰ Ὑπηρεσιακὰ Ἀρχεῖα τοῦ ΥΠΠΟ πού φυλάσσονται στὸ Ἐθνικὸ Ἀρχαιολογικὸ Μουσεῖο (ἡμερολόγια παλαιῶν ἀνασκαφῶν, ἀναφορὲς Ἐφορειῶν γιὰ ἀνεύρεση ἀρχαίων κλπ.). Ἡ διαχείριση τοῦ ἀρχείου τῶν ἐγγράφων τοῦ ΥΠΠΟ ἐπείγει καὶ γιὰ τὸν πρόσθετο λόγο ὅτι συμπληρώνει τὴν συγκρότηση τοῦ Ἀρχείου τῶν Μνημείων μέ πολύτιμες πληροφορίες.

Εἶναι αὐτονόητη ἡ ἀνάγκη ὑπαρξῆς ἐνὸς Ἐθνικοῦ Ἀρχείου Μνημείων καὶ μάλιστα αὐτοματοποιημένου πού θὰ ἐξυπηρετήσῃ τὴ συγκέντρωση στοιχείων πού χάνονται σὲ περίπτωσι καταστροφῆς, τὴν ἄμεση ἐνημέρωση καὶ τὸν ἔλεγχο τῆς κατάστασης τῶν μνημείων, τίς μελέτες συντήρησης, ἀναστήλωσης καὶ γενικά προστασίας καὶ ἀνάδειξης τῶν μνημείων, τὸν προγραμματισμὸ τῶν ἀρχαιολογικῶν δραστηριοτήτων (ἐρευνες πεδίου, ἀνασκαφές), τὸν χωροταξικὸ-πολεοδομικὸ σχεδιασμὸ, τὴν προώθηση τῆς ἐρευνας στοὺς τομεῖς τῆς ἀρχαιολογίας, ἀρχιτεκτονικῆς, πολεοδομίας, τὴν στατιστικὴ κλπ. Ἀπὸ τὰ

* Τὸ κείμενο αὐτὸ βασίζεται στὶς ὑπηρεσιακὲς ἐκθέσεις καὶ σὲ ἄλλα συναφῆ κείμενα τῶν ἀρχαιολόγων τῆς Διεύθυνσης Ἀρχείου Μνημείων Γ. Γαλάνη καὶ Λ. Μόσχου-Τσιώμη.

1. Ἰδρύθηκε τὸ 1977.

παραπάνω προκύπτει ή διττή χρήση του 'Αρχείου: διοικητική και επιστημονική-έρευνητική.

'Ο προγραμματισμός

Για την υλοποίηση του έργου προγραμματίζονται τὰ ακόλουθα: α) συντονισμός με υπάρχοντα αρχεία μνημείων, εκτός ΥΠΠΟ, β) οργάνωση τράπεζας δεδομένων, για διοικητική και επιστημονική χρήση, γ) κατάρτιση τυποποιημένου απογραφικού δελτίου μνημείων (σε φυσική γλώσσα), δ) δημιουργία τυποποιημένου λεξιλογίου ὄρων (Thesaurus), ε) κατάρτιση αρχείων τεκμηρίων (έγγραφα, χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, διαφάνειες κλπ), στ) χαρτογραφία (συμβατική και αυτοματοποιημένη), ζ) έπιλογή του λογισμικού και του ανάλογου μηχανολογικού εξοπλισμού, η) δοκιμαστική έπεξεργασία δεδομένων, θ) μαζική καταγραφή πληροφοριών.

Κρίνεται απαραίτητη ή συνεργασία και ὁ συντονισμός με Δημόσιες 'Υπηρεσίες, Α.Ε.Ι., 'Ιδρύματα 'Ερευνών, επιστημονικούς φορείς και έρευνητές, της 'Ελλάδας και του έξωτερικού, πού: α) καταρτίζουν ανάλογα αρχεία ή ασχολούνται σε επίπεδο έρευνας με τὸ θέμα, β) ένεργοποιούνται στὸν τομέα της Πληροφορικής.

'Η μεθοδολογία

'Η Διεύθυνση 'Αρχείου Μνημείων έχει προχωρήσει στην μεθόδευση του έργου, κατ'αρχήν, ένα, κατὰ τὸ δυνατόν, ολοκληρωμένο πρόγραμμα. Για λόγους μεθοδολογικούς και τεχνικούς — ὅπως ή απαιτούμενη γνώση του αριθμοῦ τῶν μνημείων, ή έπείγουσα ανάγκη διοικητικῶν πληροφοριῶν κλπ. — επιβάλλεται ή διάκριση του έργου σε δύο στάδια : α) κατάρτιση του Μητρώου Μνημείων, με συνοπτική πληροφορόρηση για διοικητική κυρίως χρήση, και β) δημιουργία του 'Αρχείου Μνημείων, με τήν πλήρη έπιλεγμένη πληροφορόρηση.

Προβλέπονται τὰ εξής:

1. Χωρισμός του αρχειακοῦ ὕλικου σε εἶδη: χάρτες, σχέδια, φωτογραφίες, κείμενα, και γενικά κάθε είδους γραπτὰ ή παραστατικά τεκμήρια. Τοῦτο θὰ σημάνει ένδεχομένως τή συγκρότηση ισαριθμῶν Τραπεζῶν 'Αμέσων ή 'Εμμέσων Δεδομένων — για κάθε μιὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες θὰ πρέπει νὰ καθοριστεῖ ή μονάδα/πηγή πληροφοριῶν — και τήν δημιουργία δικτύου άμεσης έπικοινωνίας μεταξύ τους. 'Επίσης, προβλέπεται σύζευξη Τραπεζῶν Δεδομένων και Τραπεζῶν Εἰκόνων, σύζευξη πού κρίνεται απαραίτητη λόγω του πλήθους και τῶν προβλημάτων της παραστατικῆς τεκμηρίωσης.

2. 'Επιλογή τῶν στοιχείων πρὸς έπεξεργασία, με γνώμονα τήν έπάρκεια τῶν πληροφοριῶν και ὄχι τήν άκριτη συσσώρευση. Τὰ έπιλεγέντα στοιχεία θὰ αποτελέσουν τὸ περιεχόμενο του 'Απογραφικοῦ Δελτίου. Προϋποθέσεις: ή ὁμοιογενής παρουσίαση τῶν δεδομένων, ή τυποποίηση της περιγραφῆς.

3. Κατάρτιση θησαυροῦ (λεξικοῦ μηχανῆς), με τίς σημασιολογικές και τίς σχέσεις ιεράρχιας τῶν ὄρων.

4. Κατάλογογράφηση πιθανῶν μελλοντικῶν ερωτήσεων, με τήν μεγαλύτερη δυνατή ποικιλία περιπτώσεων, προκειμένου νὰ έλεγχθεῖ ή έπάρκεια του σχήματος άνάλυσης.

5. 'Επιλογή του λογικοῦ συστήματος. 'Υπὸ εξέταση: ή δημιουργία ενός νέου λογισμικοῦ, εἰδικὰ για τίς άνάγκες του 'Αρχείου Μνημείων.

6. 'Επιλογή και προμήθεια μηχανολογικοῦ εξοπλισμοῦ με μεγάλες δυνατότητες συμβατότητας και επέκτασης.

Ἡ ἀρχειοθέτηση τῶν ἀκινήτων μνημείων καὶ τῶν ἱστορικῶν-ἀρχαιολογικῶν χώρων θὰ ὁλοκληρωθεῖ μὲ τὴν ἐγγραφή στὴ μνήμη τοῦ ἡλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ τοῦ συνόλου τῶν δεδομένων, δηλαδή τῶν ἐπιλεγμένων σύμφωνα μὲ τὸ Ἀπογραφικὸ Δελτίο Πληροφοριῶν. Σ' αὐτὴ τὴ φάση θὰ ἐνταχθεῖ στὸ Ἀρχεῖο τὸ ὑλικὸ ποὺ εἶναι ἤδη συγκεντρωμένο στὶς Ἀρχαιολογικὲς Ἐφορίες καὶ τὶς Διευθύνσεις τοῦ ΥΠΠΟ, καθὼς καὶ σὲ ὀρισμένες Δημόσιες Ὑπηρεσίες, Α.Ε.Ι., Ἰδρύματα Ἐρευνῶν κλπ., ποὺ καταρτίζουν ὁμόλογα ἀρχεῖα. Ἐπειδὴ ὁ ὅγκος τοῦ ἀντικειμένου εἶναι ἀνυπολόγιστος αὐτὴ τὴ στιγμή —δεδομένου ὅτι δὲν ἔχει ὁλοκληρωθεῖ τὸ ὑπάρχον Μητρώο τῶν Μνημείων— ὁ χρόνος περάτωσης τοῦ ἔργου, ὅσον ἀφορᾷ τουλάχιστον στὰ γνωστὰ μνημεῖα καὶ χώρους, εἶναι ἄγνωστος. Ὡς πρὸς τὰ νέα δεδομένα, τὸ Ἀρχεῖο θὰ ἐνημερώνεται συνεχῶς. Ἡ ὀργάνωση τοῦ ὅλου ἔργου ὑπολογίζεται νὰ ὁλοκληρωθεῖ μέχρι τὸ 1990, μὲ ὅλες τὶς ἐπιφυλάξεις ποὺ προκύπτουν ἀπὸ παράγοντες μὴ ἐλεγχόμενους ἀπὸ τὴν Διεύθυνση Ἀρχείου Μνημείων.

ΛΗΔΑ ΜΟΣΧΟΥ-ΤΣΙΩΜΗ

Ο ΔΙΠΛΟΣ ΧΡΟΝΟΣ ΤΩΝ ΑΡΧΕΙΩΝ

Το ὅτι τα ἀρχεῖα αποτελοῦν μια ἀπὸ τὶς κυριότερες πηγές τῆς ἱστορίας, εἶναι πια κοινὸς τόπος — το ἀναφέρουν ὡς καὶ τα σχολικὰ εγχειρίδια τώρα. Σ' αὐτὰ θὰ ἀναζητήσει ὁ ἱστορικὸς τα δεδομένα, τὶς μαρτυρίες, τὰ ὅσα θὰ τοῦ ἐπιτρέψουν νὰ παραμερίσει τοὺς μύθους ποὺ σκοτίζουν τὴ γνώση, καὶ νὰ καταλάβει τὸ πὼς ἦταν κάποτε τὰ πράγματα.

Μονάχα ποὺ αὐτοὶ οἱ κοινοὶ τόποι μας κάνουν συχνὰ νὰ λησμονοῦμε πὼς τα ἀρχεῖα δὲν συγκροτήθηκαν γιὰ νὰ διευκολύνουν τὸ ἐπάγγελμά-μας. Δὲν φτιάχτηκαν μὲ τὴν προοπτικὴ τοῦ μέλλοντος, οὔτε, πολὺ περισσότερο, τῆς ἀναδρομικῆς-τοῦς χρήσης· φτιάχτηκαν γιὰ νὰ διατηρήσουν μιαν ἄλλου τύπου μνήμη, ὄχι τὴν ἱστορικὴ. Ἀν τα πιστέψουμε γιὰ τὸ μαγικὸ κουτί τῆς Πανδώρας ὅπου φυλάγεται ἀτόφια ἡ ἱστορία, ἀν νομίσουμε πὼς ἀρκεῖ νὰ βουτήξουμε βαθιά στο βυθό-τοῦς καὶ ν' ἀνασύρουμε στὴν ἐπιφάνεια τὰ ὅσα πλούτη βρήκαμε, κινδυνεύουμε νὰ μας παρασύρουν οἱ δίνες τῆς δικῆς-τοῦς λογικῆς. Γιὰ νὰ τὶς ἀποφύγουμε, θὰ πρέπει νὰ προΐδεαστοῦμε γιὰ τὸν βυθό-τοῦς προτοῦ καν βουτήξουμε.

Ἀς πιάσουμε λοιπὸν τὸ νήμα ἀπὸ τὴν ἀρχή. Τὶ εἶναι τὸ ἀρχεῖο μιᾶς δημόσιας, λόγου χάρι, υπηρεσίας; Εἶναι βέβαια ἓνα τμήμα ὅπου ἔχει μεταφερθεῖ ὅ,τι ἐμφανίζει μειωμένο πρακτικὸ, καθημερινό, ενδιαφέρον, ὅπως τὸ παλιὸ βιβλίον τοῦ ταμείου, οἱ κατὰ καιροὺς διαταγές τῶν ἀνωτέρων, ἐγκύκλιοι, αποφάσεις, κάποια πρωτόκολλα ποὺ ἐκλείσαν — ὅ,τι τελοσπάντων δὲν εἶναι πια σὲ χρῆση καὶ παραμερίζεται, χωρὶς ὅμως καὶ νὰ πεταχτεῖ στὰ ἀχρηστο.

Ἔτσι ὁ ὅγκος, ὁ πλοῦτος, ἡ υφὴ αὐτοῦ τοῦ ἀρχείου, θὰ εἶναι ἀνάλογα μὲ τὴ γραφειοκρατικὴ συνείδηση τῆς υπηρεσίας· γιὰτὶ, ἀκριβῶς, μιὰ ἀρκετὰ ἀναπτυγμένη γραφειοκρατικὴ συνείδηση καὶ καταγράφει ἀλλὰ καὶ διατηρεῖ — ἐνῶ μιὰ μειωμένη ξεκαθαρίζει ἐύκολα καὶ δὲν διστάζει νὰ πετάξει.